

Čo hovorí kronika Prešporská obec Vajnory (2)

Zákres Vajnor z polovice 19. storočia

Zdroj: V. Fekete: Prešporská obec Vajnory (kronika)

Ilustrácia: Vajnory v spomienkach

Už pri počiatku jestvovania osady Prača boli spory o majetky na tomto území. Dozvedáme sa to z ďalších neskorších listín a hneď z prvej takejto rozsudkovej listiny palatína Dionýza z roku 1237, keď Prača bola v tom čase majetkom Ostrihomského arcibiskupstva.

Pred vydaním listiny sa totiž viedol spor o územie medzi Pračou a susednou Račou (Račišdorfom), na ktorom boli lesy a vinice. Služobníci ostrihomského kostola, ktorí zastupovali pred palatinom a jeho súdom obyvateľov Prače, tvrdili, že sporná zem v rozlohe štyroch podluží (asi 60 jutá) – (cca 34,5 ha. pozn. red.) patrila pôvodne Ostrihomskému arcibiskupstvu. Toto tvrdenie nemohli však doložiť žiadnu listinou, lebo ich privilégium údajne zhorelo. Palatín preto prisúdil spornú časť tejto zeme Benediktovi z Rače (2).

V tomto období spadali obe osady Dvorník a Prača pod správne a súdne riadenie, ako aj moci mestu Bratislavu a to rozhodnutím kráľa Ondreja III. zo dňa 2. decembra 1291 mestským privilégiom, keď každoročne na Juraja (24. apríla) sa tu volil richtár s prísažnými, ktorí riešili podľa starého zvyku nie len spory, ale oslobodovali po prešetrení okrem iného niektorých majiteľov viníc od poplatkov, čo veľmi podporilo rozvoj vino-hradníctva a obchod s vínom vo Vajnoroch.

Dalšou dôležitou výsadou bolo oslobodenie platenia od mýtnych poplatkov a slobode obchodovania, čo sa vzťahuje aj (na) bratislavský prístav na Malom Dunaji, kde sa tiež spomína osada Dvorník (3). Koncom 13. storočia sa spomína v osadách kostol a predpokladá sa, že tento kostol bol postavený za kráľa Ladislava IV. – Kumánskeho, ktorý panoval

du Dvorník a Praču, ktorú výmenu navrhuje ostrihomský arcibiskup Ladomerius.

Preto sledujme výpis z tejto listiny:

„Ondrej z milosti, kráľ Uhorska, Dalmácie, Chorvátska, Srbska, Galície a rodomérie Kumánska a Bulharska, všetkým v Krístu vereiacim na túto listinu pozerajúcim, zdravie v Spasiteľa všetkým.

Slušnosť nabáda považovať za právo, aby čokoľvek sa niekomu spravodlivým a zákoným spôsobom odovzdalo, alebo zveruje, tu, aby navždy pevné zostało. Preto na všeobecnú žiadosť týmto chceme dospieť k tomu, čo nám ctihonodný Ladomerius z božej milosti arcibiskup Ostrihomský nám milý a oddaný tohože mesta stály gróf nám vjavil, že majetok svoj ostrihomský a arcibiskupský „Parachan – Pračany“, menovaný v grófstve prešporskom sa nachádzajúci zo všetkými úžitkami a náležitosťami, výnimkou toho, čo sa týka desiatkov podľa posledného práva arcibiskupstvu patriacich.

Herikovi, totiž Conradovi, bratom rehole cistercitov sv. Kríža v Rakúsku, v zastúpení a v mene brata B. opáta a celého konventu tohože chrámu, listinami spolnomocneniacich dostačujúcimi vysvetleniami pred nami predloženými dáva, odovzdáva, zver uje, týmto bratom horenmenovaného odovzdávajúcim zámenou tejž rehole sv Kríža zvaný Tartoskeddi v nitrianskom grófstve sa nachádzajúci navždy neodvolateľne do užívania, ktorej dohode, alebo zámene ako pán kráľovstva a ochranca cirkvi nás kráľovský udelenujeme súhlas. Na pamäť veci a večítu tejto stálosť na žiadosť príomných strán listiny dvojmo vystavené povolujeme pečate našej záštity posilniť.

Dané rukou ctihonodného otca z božej milosti biskupa J.- Oblúbeného a nám oddaného kráľovskému dvoru vicekancelára. Roku pána 1297 na tretie idy júnové (11. júna) – siedmeho roku nášho panovania (4).“

Zákres Vajnor z polovice 19. storočia. Vajnory mali až do začiatku 19. storočia súvislú zástavbu len v mieste dnešného stredu Roľníckej ulice; medzi kaplnkou Sv. Jána a križom naproti súčasnej Kúkafovej ulici. V prvej polovici 19. storočia začala vznikať zástavba medzi kostolom a humnami Hlavnej ulice. Tak pribudla Nová ulica v miestach súčasnej Baničovej a Oslobođiteľskej. Domky Novej ulice vydržali v pôvodnej podobe do 80-tych rokov 20. storočia. Zachytávajú ich fotografie publikované na stránkach Vajnory v spomienkach